

NOI DESCOPERIRI DE TOPOARE DE ARAMĂ ȘI BRONZ

DE
ȘTEFAN CUCOȘ

În anul 1958, muzeul din Piatra Neamț a intrat în posesia unui depozit de topoare de aramă și bronz descoperit la Borlești, jud. Neamț. Găsit întâmplător într-un vas, în apropierea unei așezări aparținând culturii Costișa¹, depozitul de topoare nu a putut fi recuperat integral atunci. Descoperirea pieselor pierdute în 1958, a unui topor pe același loc și a unui exemplar similar la Buhuși, jud. Bacău, constituie obiectul notei de față.

1. *Topor de aramă* (fig. 1/1). Adus recent în colecțiile muzeului din Piatra Neamț², toporul face parte din depozitul de la Borlești³. Este un topor cu gaură transversală pentru coadă, lama zveltă, lată în partea ascuțită și tăișul ușor convex cu mici știrbituri de întrebuințare. În partea

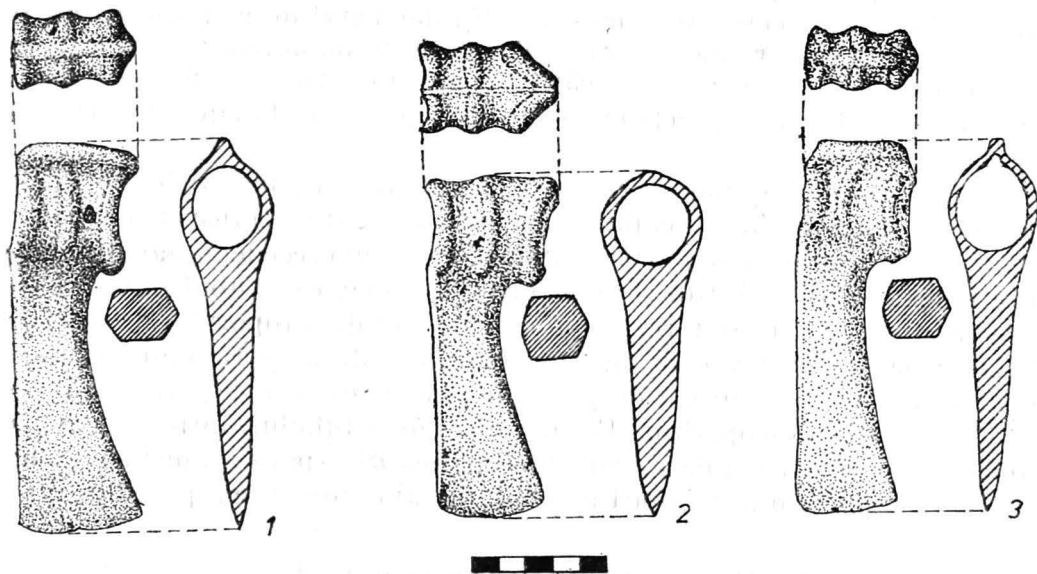

Fig. 1. — Topoare de aramă (1 — 2) și bronz (3) cu nervuri în relief pe manșon: 1 — 2 Borlești; 3 Buhuși.

superioară sub manșon, lama are forma hexagonală cu fețele laterale alun-gite. Pe tubul toporului se află trei nervuri în relief din care cele exterioare îngroașă marginile manșonului. Acestea se termină pe muchia toporului

¹ D. Popescu, SCIV, 20, 1969, 3, p. 475.

² Piesa a fost recuperată de la Trifan Leonard care o deținea de la D. Diaconița, desco- peritorul depozitului, ambii locuitori din satul Borlești, jud. Neamț.

³ M. Zamoșteanu, ArhMold, 2—3, 1964, p. 453.

într-o creastă prismatică, orizontală pe tub și ușor prelungită la capete. Pe ambele părți tubul prezintă perforații neregulate între nervuri și chiar o ruptură a acestora pe una din fețe. În interiorul găurii pentru coadă, pe direcția prelungirii prismatice a muchiei, se află o alveolă de formă ovală, rămasă probabil de la dopul de turnare. Aceasta este dispusă opus în interiorul tubului față de exemplarele similare cunoscute, la care alveola dopului de turnare se află în partea de jos a găurii, spre lamă ⁴.

Turnat îngrijit, probabil într-o formă bivalvă, toporul a fost finisat ulterior prin ciocănire și mai păstrează urmele de la turnare doar la partea superioară a lamei, sub manșon. Piesa a avut o patină de culoare verzuie, dar în mare parte a fost înlăturată de către descoperitor.

Dimensiunile: $i = 13,4$ cm; $lm = 3,4$ cm; $dg = 2,55/2,4$ cm; $gl = 1,9$ cm; $ll = 2,5$ cm; $lt = 4,3$ cm; $gc = 0,7$ cm; $ic = 0,7$ cm; $gn = 0,5$ cm; $gr. = 0,319$ kg. Inv. nr. 4 549.

Toporul a fost recuperat împreună cu o sirmă de aur lungă de cca 15 cm și groasă de 0,1 cm, cu secțiunea rotundă, precum și o mică placă de aur ⁶. Pe sirma îndoită au fost prinse topoarele, iar cel descris mai sus este piesa menționată ca pierdută în anul 1958 împreună cu o sirmă din aramă ⁷.

Prin creasta prismatică, dar scurtă, toporul constituie un tip ceva mai evoluat decât celelalte exemplare din depozitul de la Borlești în care a fost găsită o singură piesă similară ⁸. Tipologic piesa noastră are analogii cu toporul de la Găiceana — Bacău ⁹, făcând tranziția între forma seriei de topoare de la Borlești și cele cu ceafa prelungă de la Poiana, Tg. Ocna și Odobești ¹⁰.

2. *Topor de aramă* (fig. 1/2), descoperit în anul 1976 pe dealul Runcu — Borlești, jud. Neamț ¹¹. Toporul are gaură transversală pentru coadă, lama masivă, mai scurtă decât la exemplarul precedent, dar cu aceeași formă hexagonală sub tub și lată spre tăișul convex. Tubul prezintă trei nervuri în relief care se termină pe muchia simplă a toporului în cusătura de la turnare. Nervura care îngroașă marginea de jos a tubului prelungea muchia în spate sub formă de plisc mic, dar aceasta a fost ruptă și ciocănită de către descoperitor. Pe una din fețele tubului, între nervuri, se află o perforație neregulată. Sub prelungirea din spate a muchiei se mai păstrează o parte dintr-o mică alveolă, plasată spre stînga pliscului rupt,

⁴ Al. Vulpe, ArhMold, 2-3, 1964, p. 127 și urm.; idem, *Die Äxte und Belle in Rumänien*, I, PBF, IX, 2, München, 1970, p. 46-47; M. Zamoșteanu, *op. cit.*, p. 455.

⁵ Folosim următoarele prescurtări: i = înălțimea; lm = lungimea manșonului; dg = diametrul găurii; gl = grosimea lamei sub manșon; ll = lățimea lamei sub manșon; lt = lățimea tăișului; gc = grosimea crestel prismatice; ic = înălțimea crestel; gn = grosimea nervurilor; gr = greutatea.

⁶ Informație de la Aurel Buzilă și Virgil Mihăilescu-Birliba.

⁷ M. Zamoșteanu, *op. cit.*, p. 454.

⁸ *Ibidem*, p. 457, fig. 2/1.

⁹ M. Florescu și V. Căpitanu, ArhMold, 2-3, 1964, p. 446 și urm., fig. 2.

¹⁰ Al. Vulpe, ArhMold, 2-3, 1964, p. 136-137; idem, *Die Äxte und Belle in Rumänien*, I, PBF, IX, 2, München, 1970, p. 46.

¹¹ Toporul a fost descoperit în urma acțiunii de nivelare a terenului C.A.P. Borlești, pe dealul Runcu, în apropierea satului Ursiți. Cules din fața buldozerului de către locutorul Iluță I. Vasile, a fost recuperat de noi în timpul lucrărilor arheologice din punctul Dealul Mare-Borlești în anul 1976.

rămasă de la dopul de turnare. Toporul are o patină de culoare verde-albăstrui răzuită ușor pe unele porțiuni ale lamei.

Dimensiunile : $i = 12,7$ cm ; $lm = 4,8$ cm ; $dg = 2,65/2,55$ cm ; $ll = 2,5$ cm ; $gl = 2,4$ cm ; $lt = 4$ cm ; $gn = 0,6/0,8$ cm ; $gr = 0,360$ kg. Inv. nr. 4 570.

Prin caracteristicile sale, toporul are o formă mai primitivă și mai masivă decât cel descris anterior, găsindu-și apropieri tipologice cu piesele de la Parava¹² și cu cele mai multe din depozitul de la Borlești¹³.

3. *Topor de bronz* (fig. 1/3), descoperit întâmplător în anul 1973, în punctul Bodești, orașul Buhuși, jud. Bacău¹⁴. Toporul are trei nervuri pe tub, lama zveltă, hexagonală la partea superioară și tăișul ușor convex, ascuțit de către descoperitor. Nervurile de pe manșon se termină la partea superioară, pe muchia toporului, într-o creastă prismatică, ciocănită la capete. Pe una din fețele tubului se află o mică perforație datorată oxidării, iar în dreptul acesteia muchia este mai subțire datorită găurii de la dopul de turnare. Situată pe direcția crestei prismatice și spre partea din față, gaura de la dopul de turnare apare ca o alveolă largă și neregulată. Toporul păstrează parțial o patină de culoare brună-verzuie.

Dimensiunile : $i = 13,6$ cm ; $lm = 4,1$ cm ; $dg = 2,4$ cm ; $gl = 2,2$ cm ; $ll = 2,6$ cm ; $lt = 3,7$ cm ; $gc = 0,6$ cm ; $ic = 0,7$ cm ; $gn = 0,8$ cm ; $gr = 0,360$ kg.

Toporul este similar ca tip cu cel de la Borlești descris la început și prezintă aceleași analogii. Descoperit în apropierea așezării de la Costișa și în aceeași zonă cu depozitul de la Borlești¹⁵, având și dimensiunile foarte apropiate cu ale celor din urmă, dă posibilitatea încadrării în același context cultural și în aceleași variante cu creastă prismatică scurtă.

Cele două topoare găsite la Borlești (fig. 1/1—2), întregesc depozitul menționat, iar prin sondajul efectuat în apropiere¹⁶, atît vasul cît și topoarele aparțin mediului cultural Costișa¹⁷. După Al. Vulpe acest tip de topoare cu nervuri în relief pe manșon și gaură transversală aparțin tipului Monteoru, varianta a III-a¹⁸, corespunzătoare fazelor IC₂—IA ale culturii Monteoru. Deci, topoarele prezentate de noi, avînd în vedere aria lor de descoperire și analogiile menționate, se încadrează într-un aspect cultural Costișa, de la sfîrșitul bronzului mijlociu, corespunzător fazelor IC₂—IA ale culturii Monteoru.

¹² Al. Vulpe. *ArhMold.* 2—3, 1964, p. 127—129, fig. 1 ; idem. *Die Äxte und Beile in Rumänien.* I, PBF, IX, 2, München, 1970, p. 46.

¹³ M. Zamoșteanu. *op. cit.*, fig. 2/2—5.

¹⁴ Piesa se află în colecțiile muzeului din Bacău secția Buhuși și a fost recuperată de colecgul Dan Monah.

¹⁵ Distanța între Buhuși, Costișa și Borlești este foarte mică, de numai cîțiva kilometri. ceea ce ar fi permis nu numai o circulație ușoară a acestor topoare dintr-un loc în altul, dar chiar și turnarea lor în același loc.

¹⁶ Vezi nota 1.

¹⁷ Deși cu rezerve, vasul în care a fost găsit depozitul de topoare de la Borlești era atribuit culturii Costișa : cf. M. Zamoșteanu. *op. cit.*, p. 458.

¹⁸ Al. Vulpe. *op. cit.*, p. 46.

NOUVELLES DÉCOUVERTES DE HACHES EN CUIVRE ET EN BRONZE

RÉSUMÉ

Dans le présent article sont présentées trois haches en cuivre, et en bronze, à trou d'assemblage transversal et à trois nervures en relief sur le manchon (fig. 1/1—3).

Deux pièces complètent le dépôt de haches de *Borlești*, (*dép. de Neamț*). La dernière hache (fig. 1/3) a été découverte à proximité, à *Bordești* — ville de *Buhuși*.

Typologiquement, les haches ont des analogies à *Parava* et *Găiceana* — *Bacău*, appartenant au type *Monteoru*, IIIe variante et sont encadrées chronologiquement à la fin de l'époque du bronze moyen dans la culture *Monteoru*, les phases *IC₂* — *IA*.

EXPLICATIONS DES FIGURES

Fig. 1. — Haches en cuivre (1—2) et en bronze (3) à nervures en relief sur le manchon : 1—2 *Borlești*; 3 *Buhuși*.